

Toplumsal Müdahale Aracı Olarak Sansür

Eylem KILIÇ¹

ÖZET

Mahkemelerin sanat ve edebiyat eserlerine müdahalesi ülkenin nesnel koşullarından ayrı düşünülemez. Hukuk sisteminin adilliği ya da var olması sorunu bir yana, toplumun dolayısıyla bireyin getirdiği önyargılar o toplumun içinde yetişen yargıçları etkilemektedir ve onlar bu önyargılardan beslenmektedirler. Mahkemelerin edebiyat ve sanata müdahalesini göz önüne alırken klasik tutumdan uzaklaşıp farklı yaklaşımların da olabileceği sonucuyla kararlar okunmalıdır. Bu bağlamda edebiyat ve sanat eserlerine yapılan müdahaleler, sansür ve oto-sansür kavramları çerçevesinde incelenerek toplumsal cinsiyet ve homofobi özelinde cinsellik dolayısıyla sansrleney eserler ve ya sınırı getirilen filmler değerlendirilecektir. Ayrıca toplumun genel algısını yansıtan heteroseksüel ilişkiler ve normalleştirme sürecine farkındalık yaratılmaya çalışılacaktır. Mahkeme kararları toplumun genel algısı üzerine kurularak değerlendirilecek, RTÜK yasası ile beraber temel norm kabul edilen anayasa ve uluslararası sözleşmelerin yargı kararları üzerinde etkileri tartışılacaktır. Söz konusu makalede yargılanan eserlerdeki edebiyat, sanat ve estetik anlayışı ile pozitif bilimlerin dayatmacı tavrı arasındaki çelişkiye dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sansür, Toplumsal Algı, Hukuk, Sanat, Cinsel Yönelim.

¹ Melikşah Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 4.Sınıf

Toplumsal Müdahale Aracı Olarak Sansür

GİRİŞ

Devlet otoritesi tarafından sanat ve edebiyat eserlerine yapılan müdahaleler, toplumun o anki durumu hakkında ipuçları barındırmaktadır. Ülkenin siyasi ve toplumsal durumu ile yapılan müdahalenin meşruluğu arasında paralellik mevcuttur.

Devlet yapılarının ortaya çıkmasıyla yönetim erkine sahip olanlar siyasi ve sosyal alanda kendini meşru kılmak için yasalar koyarak müdahaleyi meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Demokrasi kültürünün yeterince gelişmediği ülkelerde yasama, yargı, yürütme organlarına seçim/atama yoluyla gelen bireylerin dönem dönem kendilerinde sınırsız yetki hissetmekte ve öyle davranmaktadırlar. Teknolojinin gelişmesi ile devlet ve benzeri otoriteler sayesinde bireylerin düşüncelerini engelleyecek bir takım argümanlar geliştirmektedir. Gelişen teknoloji ile bilgiye kolay ulaşım sağlanırken yaratılan bilgi kirliliği ile de insanların kafası karıştırılmakta, sanat ve edebiyat gibi toplumsal yapıyı ve bireyi düşünsel anlamda zenginleştirecek enstrümanlardan yararlanmaları engellenmektedir. Bu durum otoriteye itaati artırırken bireysel ve toplumsal farkındalığı azalmaktadır. İtaat her daim erdem olarak lanse edilirken itaatsizlik günah ile özdeş kılınmaktadır.²

Eric Fromm insanın tarihinin bir itaatsizlik eylemiyle başladığını öne sürerek, otorite ve itaat hakkında düşünmeye zorlamaktadır.

Müdahalelerde Zor Aygıtları

Otoritenin meşruluğu kavramı ile sanat ve edebiyat eserlerine müdahaleyi gözden geçirmek gerekir. Sanat ve edebiyat insanların hayal gücünü zorlarken otoritenin meşruiyeti sıkıntıya giriyorsa orada sanat ve edebiyata müdahaleler vardır diyebiliriz.³ Aydınla toplumu bilinçlendirme ödevi yüklenmiştir. Bu ödevi

² Fromm, 2014: 28

³ Delier, 2012, Siyahbant, Bir Oto-sansür Vakası: Muhafız

yerine getirirken aydınlar edebiyat ve sanatı kullanmaktadırlar. Yönetim erkinin uygulamalarında toplumsal gelişmeyi engelleyecek olaylar karşısında aydın eleştiri silahını kullanır. Kendini sanatıyla ifade eder. Herkesin kendini ifade etme özgürlüğü ulusal ve uluslararası yasalarla güvenceye alınmışken yönetim erkinin özgürlükleri kısıtlama yoluna gittiği gözlemlenmektedir.

Herkesin kendini ifade etme hürriyeti vardır ve bu ifade hürriyeti İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 19. Madde de şöyle ifade edilir: "Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir." Ayrıca Anayasa'nın 25. Maddesi de şöyle ifade etmektedir: "1- Herkes düşünce, vicdan ve kanaat hürriyetine sahiptir. 2- Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce, vicdan ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."

Bunların dışında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. Maddesi de ifade özgürlüğünü savunur. "1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir. 2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir."

Uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde olduğu için bu sözleşmelere uyulmadığı takdirde uymayan devletlere uluslararası yargı yolları açıktır. Öyleki Türkiye'de iç hukuk yollarını tüketip Anayasa Mahkemesine bireysel başvurudan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkeme'sine başvurabilmektedir. Ahmet Şık ve Nedim Şener kararlarında uluslararası mahkemenin "gazetecilerin uzun süre yeterli ve suçla ilgili olmayan sebeplerle tutuklu kalmaları, ülkede oto sansür iklimini oluşturur..."⁴ Türkiye'yi tazminata mahkum ettiği görülmektedir.

Toplum içinde doğan ancak toplumun üstünde bir iktidar haline gelen siyasi yapıların, toplum içindeki bu konumunu devam ettirebilmesi bakımından yapması gereken çeşitli araçlarla kendini görünür kılmaktır. Siyasal iktidarlar politika zemininde kendilerine doğru kaymalar yaparlar. Edebiyat ve sanat eserleri bu politik kaymalardan, ifade özgürlüğünün olumsuzlanması açısından, etkilenmektedir. Burada bir örnek olarak Bülent Arınç'ın türkü sözlerini müstehcen bulması ve kadının kahkası ile ilgili yaptığı şu açıklama, "İffet sadece bir isim değil kadın için de bir süstür iffet, erkek için de bir süstür. İffetli olacak erkek de olacak, zampara olmayacak eşine bağlı olacak, çocuklarını sevecek. Kadınsa o da iffetli olacak. Mahrem namahrem bilecek. Herkesin içerisinde kahkaha atmayacak,

⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26763355.asp>

bütün hareketlerinde cazibedar olmayacak"⁵ örnek olabilir. İktidar partisi içerisinde bulunan ve o dönem başbakan yardımcılığı yapan Bülent Arınç Türkiye özelinde ahlak kavramı ve kadının toplum içindeki konumuyla ilgili değişiklikler açısından önemli bilgiler vermektedir ve tabii ki bu örnekler çoğaltılabilir. Burada kritik olan nokta belli oy oranlarıyla iktidar olan otoritelerin toplumsal algıları da bu yönde değiştirdiğiyle ilgili ipuçlarıdır. Bu yüzdendir ki AKP iktidarı döneminde kadın cinayetleri yüzde 1400 artmış⁶ durumdadır. Bu görüntüler toplumsal yargılarda da değişmelere neden olmaktadır.

Bu gibi toplumsal sapmalar Eric Fromm'un dediği gibi şöyle özetlenebilir: İnsan itaat etmeye yatkındır çünkü otoriteye ya da kamuoyuna itaat ettiği sürece kendini güvende hissededer aslında neye itaat ettiğinin çok önemi yoktur. İtaat insanı tapındığı gücün parçası yapar insan da böylelikle kendini güçlü hisseder. Otorite onun yerine karar verdiği için hata yapmaz ve yalnız kalmaz. Devlet kendi otoritesini meşru kılmak için azınlık olarak çoğunluğun kendisine itaatini sağlamalıdır, yani çoğunluk itaat etmeyi öğrenmeli ve içselleştirmelidir. Bu yüzden her durumda dini, politik durumlarda itaat erdem itaatsizlik ise günah, hata ile özdeşleştirilmektedir.

Dolayısıyla bireyin özgür olmak istemesi itaat ettiği güce hayır demesiyle başlar ve bu bireyi özgürleştirir.⁷ İşte burada sanat ve edebiyat eserleri bireyin zihnini özgürleştirerek daha akılcı ve bağımsız düşünmesine olanak verir. Bu durum bireyi özgürleştirir ve otoriteyi sorgulamasına yol açar. Doğru bildiğimiz yanlışlar ya da sorgulanamayacak doğrular ortadan kalkar. Siyasal irade zayıflar ve her an meşruluğunu yitirebilir. Bu meşruluğu yitirmemek için itaat edilmesi değil azınlığında çoğunluk gibi çaba harcaması gerekmektedir. Sanat ve edebiyat eserlerine yapılan bu müdahaleler sanatçıları korkutarak oto-sansüre neden olmaktadır. Kısıtlandığını gören sanatçı psikolojik ya da kanuni yaptırımlarla sınırlandırılır ve artık özgür düşünemez, düşünse dahi ifade edemez duruma gelir. Oto-sansür bireyin ya da grubun genel iradeye göre hareket etmesine ve kendini baskılamasına sebep olarak özgür düşünmesini engellemektedir. Çünkü uygulanan sansür tehlike sinyalini vermektedir. Sansür itaati hatırlatırken oto-sansürü beraberinde getirir.

Üç Kuvvet

Sanat ve edebiyat eserlerine yönelik müdahaleler yalnızca mahkeme kararları yani yargı yoluyla olmamaktadır. Bu müdahaleler yasama, yürütme ve yargı organlarıyla meşru zemine oturtulmaya çalışılarak yapılabilir. Sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik müdahale aktörlerini şöyle tanımlayabiliriz: Müdahaleler devletten ya da devlet- dışı yapılardan veya her ikisinden de kaynaklanabilir.⁸

⁵ <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/bulent-arinc-kadin-herkesin-icinde-kahkaha-atmayacak>

⁶ <http://t24.com.tr/haber/bdp-kadin-meclisleri-kadin-cinayetleri-akp-doneminde-yuzde-1400-artti,235327>

⁷ Fromm, 2014: 47

⁸ Siyahbant, Sanatta İfade Özgürlüğü Sansür ve Hukuk, 2013:31

Devlet dışı aktörler tazminat davalarıyla bu müdahalelerini gerçekleştirirken şikayete tabi suçlarda özel hukuktan çıkıp kamu hukukuna dahil olarak savcılık tarafından soruşturma başlatılarak müdahaleler söz konusu olabilmektedir. Eserlerin yargılanması diğer eser sahipleri için bir gözdağı niteliği taşımaktadır ki bunu oto-sansür olarak nitelendirmek mümkündür.

İfade özgürlüğü üzerinde ilk olarak yasama organının baskısından bahsedebiliriz. Yasa yapmakla görevli olan bu organ ifade özgürlüğü önünde engel olacak yasalar çıkarabileceği gibi daha önce var olan ve ifade özgürlüğünü negatif olarak etkileyen yasaları değiştirmeyerek de bu müdahalesini yapabilir. Yasama organı yalnızca icrai davranışlarla değil, aynı zamanda ihmali davranışlarla da ifade özgürlüğüne müdahale eder.⁹ İfade özgürlüğü üzerindeki müdahale açısından ikinci organı yürütme olarak değerlendirebiliriz. Yasama organı tarafından yapıldıktan sonra yürütme organı tarafından uygulanması ifade özgürlüğü üzerinde müdahalelere sebep olabilmektedir. Aynı zamanda yürütme organının düzenleyici işlem ve bireysel işlemlerle ifade özgürlüğüne müdahalesi söz konusudur. Buna somut olarak Fazıl Say örneği verilebilir. Öncelikle twitterda Ömer Hayyam'ın “İrmaklardan şarap akacak diyorsun cennet ala meyhane midir? Her mümine iki huri diyorsun cennet ala kerhane midir?” dizelerini paylaştığı için devlet dışı aktörler tarafından dini değerleri aşağılamak gerekçesi ile şikayet edilmişti. Mahkeme tarafımdan hakkında soruşturma açılarak 10 ay hapis cezasına mahkum edilmiş ve cezası ertelenmişti.¹⁰ Burada ifade özgürlüğüne müdahil olan diğer araç yargı organıdır. 20 Ekim'de yapılan habere göre ise yürütme organı tarafından adeta bir ceza verilmeye çalışılarak Kültür Bakanlığı'nın Fazıl Say'ın programına ambargo koyduğu iddia edilmektedir ki bu yürütme eliyle müdahaleye örnektir.¹¹ Bir diğer verilebilecek örnek ise Dersim 38 belgeseline eser işletme belgesinin verilmemesidir¹² ve bu tür müdahaleler örneklendirilebilir.

Bu müdahalelerde ortaya çıkan durum keyfiliğe cevaz verebilecek nitelikte yaptırımlar olmasıdır. Devlet kaynaklı müdahaleler son olarak yargı organları tarafından yapılmaktadır. Anayasa ve AİHS ile koruma altına alınan ifade özgürlüğünün yargı organı tarafından da suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ve sosyal devlet ilkeleri çerçevesinde korunması gerekmektedir. Yargıçların keyfi uygulama ve yorumları dolayısıyla ifade özgürlüğünün en çok sekteye uğradığı kuvvet yargı olmuştur. Bu belirsiz durum sanatçıları kontrole itmekte ve oto-sansüre sebep olmaktadır. Yargı organı tarafından gerçekleştirilebilecek; ceza davası açma, gözaltına alma, tutuklama, eser toplama ya da böyle bir müdahale olmasa dahi yalnızca soruşturma açılması sanatçıyı etkilemektedir. Müdahaleler

⁹ Siyahbant, 2012: 48

¹⁰ <http://blog.milliyet.com.tr/fazil-say--omer-hayyam-i-paylasmaktan-yargilaniyor/Blog/?BlogNo=365486>

¹¹ <http://sozcu.com.tr/2014/gunun-icinden/fazil-saya-ambargo-626672/>

¹² Siyahbant, 2012: 32

sanatsal yaratıcılığı ve sanatçının muhalif davranabilmesini ve otoriteye karşı söylemlerini engelleyerek ifade özgürlüğüne ket vurmaktadır.¹³

Edebiyat ve sanat eserlerine müdahalelerde başlıca başvurulan kanunlar 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 1117 sayılı Küçükleri Muzır Teşkilattan Koruma Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 6112 sayılı Radyo Televizyon Üst Kurulu Kanunudur. Bu kanunların temel sorunsalı maddeler içerisindeki kelimelerin daha önce tanımlanmamış veya muğlak ifadelerle yer vermesi, tam anlamıyla somut kavramlar içerememesi dolayısıyla keyfiyete yol açan sonuçlar doğurmasıdır.¹⁴ Kanunlar ve maddeler okunurken uluslararası sözleşmeler ve içtihatlar dikkate alınarak okunmalı ve yoruma yer bırakılmamalıdır. Toplumun içinde bulunduğu durumu sansürlenmiş ve yargılanmış eserlerden tahmin etmek mümkündür. Hukukun ve yasaların devletin çıkarlarını korumak, ulus devletlerde ulus devlet bütünlüğünü ve rejimini korumak amaçlı ve ayrıca dayatılmak istenen hükümet politikalarını benimsetmek amacıyla yapıldığını göz önüne aldığımızda meşruiyet tabanını felsefi boyutuyla tartışmak gerekmektedir. Yargılanmış eserler dikkate alındığında dönemin politikalarıyla bir uyumsuzluk göze çarpar. Örneğin homoseksüelliği meşru kılan(!) bir filmin yasaklanması, ya da kadın cinselliğine bakışı değiştiren film, kitap gibi eserlerin sansüre tabi tutulması dayatılmak istenen politik gerekçelere de ışık tutmaktadır.

Somut Örneklerle Müdahale

Yargının sanat ve edebiyat eserlerine müdahalesi Pınar Kür'ün *Asılacak Kadın* film ve kitabı ve Guillaume Apollinaire'nin *Genç Bir Don Juan*'ın anıları ölçeklerinde incelenecektir.

Pınar Kür'ün *Asılacak Kadın* romanı ve Başar Sabuncu'nun yönettiği film yasaklılar listesinde, muzır yasanın ihlal ettiği gerekçesiyle müstehcen bulunarak yargılanmıştır.¹⁵ Muzır yasanın amacına bakıldığında “ Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi olarak ve kültürel değerlerini benimseyen... yurttaşlar olarak yetiştirmek” gibi soyut ve dilediği gibi yorumlanabilen bir yasa olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶ Yargılanması dışında bir sorun da müstehcenlik kavramıyla ilgilidir.

Türk Ceza Kanununun 226. maddesi müstehcenlik başlıklı suç şu şekilde tanımlanmaktadır; “ (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen,

¹³ Siyahbantsf, 2013: 80

¹⁴ <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-85-571>

¹⁵ <http://sebnemkartal.com/asilacak-kadin-uzerine-psikanalitik-yorumlar-2.html> ,

Kür: 2003: 129

¹⁶ Siyahbant, 2013: Mızrak, Temiz, 2009, Hukuk ve Politika Türkiye’de Yaşanan Olağanüstü Dönemlerin Edebiyat Eserleri Işığında İncelenmesi

söyleten, c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden, d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren, e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan, f) Bu ürünlerin reklamını yapan, Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır. (2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. (7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.” Bu maddedeki en büyük problem müstehcenlik tanımının yasada yapılmaması dolayısıyla mahkemelerde hakim ve savcılar kişisel ahlak kavramları çerçevesinde yoruma açık olmasıdır. Madde de dikkat çeken bir diğer unsur 7. fıkradır. Burada sanat ve edebiyat eserleri hakkında uygulanamayacağı söylene de eserler sanat eseri çerçevesinde tanınmayarak bu maddeden hüküm verilebilmektedir. Yani burada müstehcenlik kavramının ne olduğu bilinmemekle beraber sanat eseri kavramı da hakim ve savcılar tarafından yapılmaktadır. Buna atıf yapan Pınar Kür beraat kararından sonra “ ben nasıl hukuk alanında karar veremiyorsam hakim ve savcılar da edebiyat eserini yargılayamazlar” demiştir.

Söz konusu romanda kadının cinsel sömürüsüne dikkat çekilmek istenmiştir. Kitap kahramanı Melek ve yaşlı bir adam olan Hüsrev Bey ve Hüsrev Bey’in Melek’in beden sömürüsü yer almaktadır. Yaşlı bir adamın cinsel arzularını doyurmak için seks kölesi haline getirilen bir kadından bahsedilmekte ve aynı zamanda psikolojik ve toplumsal algılara yer verilmektedir. Pınar Kür savunmasında da belirttiği gibi cinsel duyguları tahrik etmek bir yana kitap duygusal olarak insanı yormaktadır. Kadının bedeni üzerinde hakimiyet kuran kişilere değinmekle beraber nasıl bir çıkmazda olduğunu da gözler önüne sermektedir. Bunu da şöyle dile getirmiştir: “ Esasen Melek’in çektiği korkunç acıları, işkenceyi, akla uzak aşağılanmalarını okuyup da cinsel arzuları kabarcak bir kişinin ruh sağlığından ciddi biçimde kuşkulamak gerekir.”

Diğer kitap Genç Don Juan'ın Anıları Türk Ceza Kanunu'nun 226. maddesinden yargılanmıştır. Kitabı Türkçe'ye çeviren çevirmen ve yayın evi sahibi yargılanmıştır. Yukarıda belirtilen TCKm. 226/7 kapsamına girmemiştir çünkü Yargıtay bu eseri bir edebiyat eseri olarak nitelendirmez. Yargıtay "Yargılamaya konu edilen kitapta hiçbir olay örgüsüne yer verilmeden, sadece cinsel dürtüleri harekete geçirmeye yönelik, basit, sıradan ifadelerle ters lezbiyen, doğal olmayan ve hayvanlarla yapılan cinsel ilişkilerin, çocuklar kullanılmak suretiyle bayağı bir dil kullanılarak anlatılması, ifadelerin toplumun ar ve haya duygularını incitici, cinsel arzuları tahrik ve istismar edecek şekilde, aynı zamanda kişilerin dışkılamaları dahi tiksinti verecek şekilde ifade edilmek suretiyle hiçbir sanatsal ve edebi değer katılmadan kurgulanmıştır. Anneye, teyzeye, kardeşe, aynı cinsle, hayvanlara yönelik sapkınlık düzeyine varan ifadeler içeren kitabın Fransızca'dan tercümesi ve yayınlanmasının, demokratik bir toplumda çoğulculuğun, hoşgörünün, açık fikirliliğin gereği olan ifade özgürlüğü kapsamında kalan eylemler olarak kabul edilmesi mümkün değildir." diyerek kitabın yargılanma nedenini açıklamıştır. Bu iki örnekte de görüldüğü gibi kararlar uluslararası sözleşme olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 10. maddesi ile değerlendirilmelidir. Fakat bu örnekte mahkemelerin eseri, sanat eseri olup olmaması yönünde değerlendirmesi kişisel görüşler çerçevesinde olmaktadır.

Sanat ve edebiyat eserlerine müdahalede dikkat çekilmesi gereken nokta toplumsal cinsiyet rollerine uygun kararlar verilmesi, genel kabul olan heteroseksist ilişki biçiminin kabul edilmesi ve kadın hakları ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve kanun hükümlerine uygun davranılmamasıdır.¹⁷ Lars Von Tier'in seks bağımlısı bir kadının hayatını anlattığı Nymphomaniac filmine sansür uygulanmış, sahneleri buzlanmış ve hatta gösterime girememiştir. Sanat eserine yapılan bu uygulama Sinema Filmlerini Değerlendirme ve Sınıflandırma Üst Kurulu 14 Mart 2014'te vizyona girmesi beklenen Lars von Trier'in 'Nymphomaniac' adlı filmi hakkında "ticari dolaşıma ve gösterime giremez" kararı vererek film yasaklanmıştır. Filmin yasaklanma gerekçesi ilgili yönetmeliğin 11. maddesine "Bakanlık bünyesinde oluşturulan Kurullar sinema filmlerini gösterim ve iletim biçimlerini de dikkate almak suretiyle kamu düzeni, genel ahlak, küçüklerin ve gençlerin ruh ve beden sağlığının korunması, insan onuruna uygunluk ve Anayasada öngörülen diğer ilkeler doğrultusunda değerlendirir" dayandırılarak verilmiştir.¹⁸ +18 yaş uygulaması halihazırda sansür olarak değerlendirilirken filmin gösterime girememesi 18 yaş üzeri reşit olarak tanımlanan bireyler için de bir kısıtlama olarak kendini göstermektedir. Bunun yanında RTÜK Danıştay 13. İdare 2008/4098E. Sayılı kararı ile 4.5.2009 tarihli yayınların toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olması sebebiyle yayından kaldırılmıştır. Bu uygulamada Türk aile yapısı kavramı muğlaktır ve cinsiyet eşitsizliği söz konusudur. Cinsiyet eşitsizliğine karşı verilen mücadele bu eşitsizliğin doğal, tanrısal, biyolojik kökenli olduğunun reddedilmesi, kadın ve erkekliğin toplumsal iktidar ilişkileri yoluyla kurulduğunun farkına

¹⁷ Ataman, 2009, LGBTT Hakları İnsan Haklarıdır

¹⁸ <http://www.gazetemetro.com/nymphomaniac-sansuru-mecliste/>

varmak olmuştur.¹⁹ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi 5. Maddesinde” a. Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek; b. Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her durumda çocukların çıkarlarını herşeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimi sağlamak ” olarak tanımlanmıştır.

Beyin Özgürleşmesi

İfade özgürlüğü çeşitli yollarla kısıtlanmaktadır oysaki insanın en temel iletişim aracı ifadedir ve bu kısıtlanmaktadır. Edebiyat ve sanat eserlerine yapılan müdahaleler ifade özgürlüğünü kısıtlamaktadır ve bu devlet eliyle ve devlet dışı aktörler tarafından yapılmaktadır. Sanatçıların birer öncü olarak ortodoksiye karşı çıkmak ve yeni eleştirel düşünceler ortaya koymak için sanatsal görüşlerini özgürce açığa vurma yönünü desteklemesi gerekmektedir. Yönetim erkinin nefret söylemlerini engellemesi yönünde ödevi vardır. Türkiye’de ifade özgürlüğünün anayasa yorumu uluslar arası sözleşmelerle uyum içinde okunmalıdır. Gerçekleştirilecek müdahaleler meşru amaçları ve hakkın kötüye kullanılması yönünden uluslar arası standartlara uyumlanmalıdır. RTÜK kanunu yayın hizmeti ilkeleri, nefret söylemleri özellikle kadınlara ayrımcılık ve homofobi karşısında değiştirilmelidir ve geliştirilmelidir. Birey, sanat ve edebiyat ile normalde ifade edemediği görüşlerini dile getirir. Eleştirir, olumlar ya da yalnızca duygularını ifade eder. Bunun herhangi bir otorite tarafından kısıtlanması durumunda daha sonraki eserler ve sanatçılar için otosansüre sebep olacaktır. Dikkat çekilecek bir şey vardır ki ülke çıkarları ve ülkenin siyasi zemini doğrultusunda sansür uygulanmaktadır. Dönemin iktidarları ve dünya görüşleri yayınlanan eserlerin niteliğini değiştirmekte ve kendi görüşlerini empoze etmeye çalışmaktadır. Türkiye’de özellikle vurgulanmaya çalışılan şeyler belli yaşlarda aile kurulması, ailenin ve kadın kadının doğurganlığından ötürü kutsanması, dini değerleri zorlama biçimde empoze tarzı ve bunun dışına çıkıldığı taktirde yaptırımların ortaya çıkması şeklindedir. Ülkenin koşulları göz önüne alındığında bu durum ülke hakkında ipuçları vererek toplum algısını otoritenin istediği şekilde değiştirmektedir. Unutulmamalıdır ki, ilk günah insanı özgürleştirmiştir.

¹⁹ Özkazanç, Bilim ve Toplumsal Cinsiyet

Kaynakça

- 1-Appollinaire, G.(2013). Genç Bir Don Juan'ın Anıları. İstanbul: Mitra Yayınları
- 2-Ataman, H.(2009). LGBT Hakları İnsan Haklarıdır. Ankara
- 3-Fromm, E.(2014). İtaatsizlik Üzerine. İstanbul: Say Yayınları
- 4-Kür, P.(2003). Asılacak Kadın. İstanbul: Everest
- 5-http://www.siyahbant.org/wp-content/uploads/2012/09/siyahbant_kitap_final_web.pdf Siyahbant ,Sanatta Sansür
- 6-http://www.siyahbant.org/wp-content/uploads/2013/11/siyahbant_kitap02_web.pdf Siyahbant, Sanatta İfade Özgürlüğü, Sansür ve Hukuk
- 7- Mızrak, D. , Temiz, Ö. (2009). Türkiye'de Yaşanan Olağanüstü Dönemlerin Edebiyat Eserleri Işığında İncelenmesi
- 8-İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi. <http://www.ihd.org.tr/index.php/san-haklarylgeleri-mainmenu-96/156-insan-haklari-evrensel-beyanames.html>

9- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/temelbelge/AIHS_Tr_A6format.pdf